

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

Н. Богданець-Білоskalенко, Н. Михайлина,
Т. Хорошковська-Носач

НАРОДОЗНАВСТВО

ПРОГРАМА

для 1–2 класів
закладів загальної середньої освіти

Київ – 2023

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

Н. Богданець-Білоskalенко, Н. Михайлина,
Т. Хорошковська-Носач

НАРОДОЗНАВСТВО

ПРОГРАМА

для 1-2 класів
закладів загальної середньої освіти

*Схвалено Міністерством освіти і науки України
для використання в освітньому процесі
(протокол № 5 від 16.11.2022)*

Методична підтримка:

Київ – 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Н. Богданець-Білоskalенко, Н. Михайлина,
Т. Хорошковська-Носач**

НАРОДОЗНАВСТВО

ПРОГРАМА

для 1-2 класів

закладів загальної середньої освіти

*Схвалено Міністерством освіти і науки України для використання в
освітньому процесі
(протокол № 5 від 16.11.2022)*

Методична підтримка:

Київ - 2023

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Формування національно-свідомої, патріотичної особистості, здатної взаємодіяти з іншими людьми, навчатися впродовж життя – одне із важливих завдань закладів загальної середньої освіти на сучасному етапі розвитку українського суспільства.

Значну роль у цьому процесі відіграє залучення учнів до національних традицій, матеріальної і духовної культурної спадщини українського народу, що формувалися протягом багатьох століть і до сьогодні мають безпосередній вплив на духовну культуру покоління, що зростає, допомагає виховувати у школярів любов і пошану до українського народу, України, української мови.

Народознавство – це наука про культуру, побут, походження, національні традиції та обряди українського народу, його культуру, історію, етнографію, фольклор, етику, а також здобутки народного мистецтва, що відображають багатогранне життя українського народу / нації.

Основною *метою* вивчення предмета / курсу «Народознавство» в 1–4 класах є формування соціальної та життєвої компетентностей молодших школярів на основі знань про Україну; ознайомлення з матеріальними й духовними цінностями та надбаннями українського народу; вивчення особливостей українського етносу, мови, культури, природного довкілля, націєта державотворення, української ментальності, історичного розвитку української держави; формування духовно багатого особистості з цілісним уявленням про світ, глибокими патріотичними почуттями та розвинутою національною самосвідомістю майбутнього громадянина України.

Досягнення зазначеної мети передбачає вирішення таких основних завдань:

- формування елементарних уявлень і понять про себе, український народ, Україну як свою Батьківщину;
- формування умінь і прагнень до самопізнання, пізнання свого роду, українського народу, історії України;
- усвідомлення свого місця в сучасних соціокультурному й етнічному середовищах;
- засвоєння традицій і звичаїв українського народу, норм українського етичного, естетичного, морального ставлення до людини, родини, держави, природного довкілля, духовної та матеріальної культур українців.

Програма з народознавства націлена на формування предметних і ключових компетентностей, визначених у нормативних документах: 1) вільне володіння державною мовою; 2) здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами; 3) математична компетентність; 4) компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій; 5) інноваційність; 6) екологічна компетентність; 7) інформаційно-комунікаційна компетентність; 8) навчання впродовж життя; 9) громадянські та соціальні компетентності; 10) культурна компетентність; 11) підприємливість та фінансова грамотність.

Зміст курсу структурований за спірально-концентричним принципом, який передбачає неперервне розширення й поглиблення знань народознавчого характеру та повторне вивчення певних тем з метою більш глибокого проникнення в сутність явищ та процесів відповідно до вікових особливостей учнів.

Зміст курсу «Народознавство» у 1–2 класах систематизовано за такими тематичними блоками: «Вступ», «Я – дитина України», «Моя родина – маленька Україна», «Моя країна – Україна», «Культура і побут народу України», «Традиції та звичаї українського народу. Народний календар», «Повторення та узагальнення».

Вивчення курсу народознавства дає змогу розвивати національну самосвідомість учня, його власне «Я», виховувати громадянські почуття, допомагає учневі самовизначитись у системі українського довкілля, яке тісно пов'язане із загальнолюдськими, суспільними проблемами. Поєднання знань українознавчого характеру із суспільствознавчим та культурологічним аспектами сприяє формуванню міжпредметної та громадянської компетентностей учнів.

Вивчення курсу народознавства ґрунтується на загальнодидактичних *принципах* науковості, безперервності, наступності, послідовності, систематичності, перспективності, цілісності, доступності, урахує вікові особливості учнів, єдність освіти й виховання.

До кожного тематичного блоку програми запропоновано літературу, яку вчитель може використати під час підготовки до уроків.

Основними методами й формами роботи на уроках з народознавства у 1–4 класах можуть бути розповіді вчителя, використання конкретного ілюстративного матеріалу, спостереження за довкіллям, екскурсії, мандрівки, бесіди з учнями на основі спостереження, фронтальна, групова та самостійна робота учнів, залучення молодших школярів до збирання краєзнавчого матеріалу, творча, ігрова, проектна діяльність тощо. Крім того, корисними будуть відвідування учнями історичних пам'яток і закладів культури, зустрічі з народними майстрами, митцями, письменниками, педагогами, визначними людьми своєї місцевості. Опрацювання фольклорних творів таких, як пісні, лічилки, мирилки, загадки, прислів'я, приказки тощо дає можливість учням поринути у світ української народної культури, викликає мотивацію до навчання, збагачує словниковий запас, сприяє розвитку комунікативного мовлення, виховує гуманістичні, патріотичні почуття.

Курс «Народознавство» розрахований на 1 годину на тиждень, 35 годин на рік у 1–4 класах. У програмі зазначено загальну кількість годин на вивчення кожного тематичного блоку. Запропонована кількість годин є орієнтовною і може бути змінена вчителем у межах 35 годин річних. Також у кінці кожного тематичного блоку варто планувати уроки-узагальнення, на яких здійснюватиметься інтеграція отриманих знань і будуть застосовуватися інноваційні методи навчання та впровадження елементів проектної діяльності. Програмою передбачено резервний час, що може бути використаним для

проведення екскурсій, зустрічей, позакласних заходів у межах змістового наповнення курсу українознавства.

Структура програми є відкритою. Програмою не регламентовано послідовність і ступінь вивчення тем. Кількість годин на вивчення тематичних блоків, наведена в програмі, є орієнтовною. Тому вчитель, урахувавши підготовку свого класу до сприйняття й розуміння матеріалу та виходячи з конкретних умов навчання, має право самостійно змінювати кількість годин, збільшуючи чи зменшуючи їх у межах визначеного в навчальному плані часу або додаючи години з варіативного змісту.

У визначенні цілей під час вивчення тієї чи іншої теми орієнтиром для вчителя мають бути *очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності* учнів (ліва колонка таблиці).

1 клас

Усього – 35 год. На тиждень – 1 год.
Резервний час – 2 год.

К-ть годин	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів	Пропонований зміст навчального предмета	Види навчальної діяльності
Вступ			
1-2	<p>Учень / учениця: -має уявлення про предмет «Народознавство» у закладі загальної середньої освіти, його мету та завдання; -уважно слухає легенди про рідний край, Україну. - бере участь у обговоренні теми “Ми - маленькі українці”</p>	<p>Народознавство – наука про народ, його культуру. Ми – маленькі українці. Бесіда про красу і багатства рідного краю / України. Вірші та пісні про Україну. Легенди про рідний край, Україну.</p>	<p>Малювання композицій “Моя Україна”. Складання маленької розповіді про себе(Я українка/українець)</p>
Моя країна – Україна			
5-6	<p>Учень / учениця: -має уявлення про Україну як незалежну державу; -розрізняє і називає державну символіку України (Герб, Прапор, Гімн); -упізнає Прапор України; -знає, що Герб України – тризуб; -виконує Гімн України; -виявляє шанобливе ставлення до символів держави; -називає державні свята України (День Незалежності, День</p>	<p>Моя країна – Україна. Державні символи України (Герб, Прапор, Гімн). Київ – столиця України, її серце. Легенда про заснування Києва. Батьківщина і моя маленька батьківщина.</p>	<p>Створення колективного колажу «Головні символи моєї держави» Слухання легенди про створення Києва. Участь у ранковому колі «Моя маленька батьківщина – це.....»</p>

	<p>Конституції); <i>-знає, що Київ – столиця України;</i> <i>-передає зміст легенди про заснування Києва;</i> <i>-розрізняє і доречно вживає у мовленні поняття Батьківщина та мала батьківщина;</i></p>		
Я – дитина України			
3-4	<p>Учень / учениця: <i>-називає своє ім'я та прізвище;</i> <i>розуміє, що немає однакових людей;</i> <i>усвідомлює свою особливість і неповторність;</i> <i>-називає свою національність, державу;</i> <i>-усвідомлює свою приналежність до певної нації, держави, народу;</i> <i>-розуміє і влучно вживає у мовленні поняття «Україна», «українці»;</i></p>	<p>Хто я? Моє ім'я та прізвище. Моя особливість і неповторність. Історія мого прізвища. Моя національність.</p>	<p>Складання невеличкої усної розповіді про себе «Хто я» Участь у ранковому колі « Я особливий тому, що.....» Конкурс малюнків «Маленькі українці»</p>
Моя родина – маленька Україна			
7-8	<p>Учень / учениця: <i>-усвідомлює, що родина – це найдорожче, що є в людини;</i> <i>-називає членів своєї родини;</i> <i>-ставиться з любов'ю та повагою до батьків, дідусів і бабусь;</i> <i>-розказує про сучасні сімейні традиції, свята</i></p>	<p>Родина – це найдорожче, що є в людини. Склад родини. Батьки – найрідніші для мене люди. Повага й шанобливе ставлення до батьків. Свята моєї родини. Мої основні права та обов'язки в родині. Родинні цінності.</p>	<p>Конкурс малюнків «Моя сім'я» Складання коротенької розповіді «Свята у моїй родині» Співпраця з батьками: створення фотоколажу «Я допомагаю вдома» Початок</p>

	<p>своєї родини; <i>-бере</i> в них активну участь; <i>-знає</i> свої основні права та обов'язки в родині, <i>дотримується</i> їх; <i>-розповідає</i> про цінності своєї родини; <i>-визначає</i> родинні зв'язки; <i>-виявляє інтерес</i> до вивчення історії свого роду; <i>-учиться зображати</i> своє родовідне дерево.</p>		<p>дослідницької роботи над створенням родинного дерева.</p>
Рідна мова материнська.			
9	<p>Учень / учениця: <i>-розуміє і влучно вживає</i> у мовленні поняття «рідна мова»; <i>-з повагою ставиться</i> до української мови як мови українського народу, державної мови України; <i>-знає і доречно вживає</i> слова ввічливості, українські форми привітання, звертання, прохання, прощання тощо.</p>	<p>Мова – найдорожчий скарб українського народу. Рідна мова. Український мовленнєвий етикет.</p>	<p>Збагачення словникового запасу учнів. Участь у ранковому колі «Я розмовляю українською тому, що....» Участь у грі «Ввічливе чаювання»</p>
Культура і побут народу України			
10-17	<p>Учень / учениця: <i>-має уявлення</i> про українську культуру, її багатство й різноманітність; <i>-розуміє і доречно вживає</i> поняття «оберіг»; <i>-називає</i> українські</p>	<p>Обереги мого народу. Калина. Верба. Лелека. Українські народні страви. Український національний одяг. Український дитячий фольклор. Бабусина казочка.</p>	<p>Конкурс малюнків «Мій оберіг» Співпраця з батьками: створення фотоколажу «Страви моєї родини» Групова робота: створення власних мирилок.</p>

<p>народні обереги; <i>-може пояснити</i>, що символізує калина, верба, лелека; <i>-наводить приклади</i> українських народних страв; <i>-розповідає</i> про харчування своєї родини; <i>-розрізняє</i> корисні та шкідливі харчові звички; <i>-має уявлення</i> про український національний одяг; <i>-ділиться інформацією</i> про одяг своєї родини; <i>-виявляє інтерес до</i> українського дитячого фольклору; <i>-знає</i> українські народні пісні; <i>-розуміє</i> значення слова «колискова»; <i>-виконує</i> колискові пісні; <i>-розповідає про</i> улюблені пісні своєї родини; <i>-виконує</i> дитячі віршики-пісеньки, забавлянки, мирилки, лічилки; <i>-має уявлення про</i> українські народні іграшки: ляльки-мотанки <i>-розрізняє</i> старовинні та сучасні іграшки; <i>-розповідає</i> про свої улюблені іграшки.</p>	<p>Коліскові пісні. Дитячі віршики-пісеньки. Забавлянки. Мирилки. Лічилки. Загадки. Українська народна іграшка. Ляльки-мотанки. Практичне виготовлення народних іграшок.</p>	<p>Складання розповіді про свої іграшки. Практичне виготовлення ляльки – мотанки. Конкур загадок.</p>
--	---	--

Українські майстри

18- 20	<p>Учень / учениця: -має уявлення про найвідоміші українські народні ремесла; -учиться створювати власні вироби</p>	<p>Оглядове ознайомлення з найвідомішими народними ремеслами (гончарство, гутництво, витинанка, різьбярство, ковальство, Петриківський розпис).</p>	<p>Екскурсія до майстерень народних умільців. Перегляд навчальних відео. Робота з глиною/пластиліном. Створення малюнку в стилі Петриківського розпису.</p>
-----------	---	---	---

Народний календар

21- 27	<p>Учень / учениця: -називає основні народні свята в Україні та пов'язані з ними звичаї, традиції та обряди; -знає та розрізняє свята зимового, весняного, літнього, осіннього календарного циклів; -виконує українські народні колядки, щедрівки, веснянки, -має уявлення про народні прикмети, загадки, прислів'я та приказки про природу; -пояснює, що писанка – невід'ємний елемент Великодніх свят; -виготовляє листівку для мами / бабусі; має уявлення про День української мови та писемності;</p>	<p><u>Народний календар зими.</u> День Святого Миколая. Новий рік. Різдво. Зимовий фольклор. Колядки. Щедрівки.</p> <p><u>Народний календар весни.</u> Зустріч весни в Україні. Весняні забавки. Гаївки, обрядові ігри. Веснянки. Вербна неділя. Великдень.</p> <p>Мамине свято.</p> <p>Оглядове ознайомлення з літніми та осінніми традиційними святами в Україні.</p> <p>Народні прикмети. Передбачення погоди за рослинами, тваринним світом. Загадки, прислів'я та приказки про природу.</p>	<p>Вивчення традиційних веснянок, гаївок, обрядових ігор(за вибором учителя) (“Подоляночка”, “Унадився журавель”, “Мак”, “А ми просо сіяли”, “Горобець”, “Довга лоза”, “Вербовая дощечка” та інші). Виготовлення листівки для мами / бабусі. Розучування віршів про Миколая. Виготовлення новорічних прикрас. Слухання та розучування колядок та щедрівок. Пошукова робота: збір інформації про народні прикмети.</p>
-----------	--	--	--

Хліб – народне багатство.

28-29	<p>Учень / учениця: <i>-має уявлення про процес народження хліба;</i> <i>-висловлює власну думку про благородну й шановану працю – професію хлібороба;</i> <i>-шанує хліб ;</i> <i>-розповідає про пошану до хліба в Україні;</i> <i>-розуміє та доречно вживає у мовленні слова «хліб», «паляниця», «хлібороб»</i></p>	<p>Історія створення хліба, професії людей, пов'язані з цим. Повага до хліба наших предків.</p>	<p>Перегляд навчального відео. Створення композиції «Хліб на нашому столі» Складання розповіді про ставлення до хліба у родинах.</p>
-------	---	---	--

Повторення та узагальнення

30-31	<p>Учень / учениця: <i>має уявлення про себе, свою родину як маленьку частину великої України;</i> <i>розповідає про Україну як незалежну державу;</i> <i>має уявлення про багатство мови, культури українців, природного довкілля;</i> <i>розуміє зв'язки між усіма поколіннями українців через спільність території, мови, народної культури, традицій, звичаїв і моральних цінностей.</i></p>		
-------	--	--	--

2 клас

Усього – 35 год. На тиждень – 1 год.

Резервний час – 2 год.

К-ть годин	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів	Зміст навчального матеріалу	Вид навчальної діяльності
Вступ			
1	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> -має уявлення про предмет «Народознавство» у закладі загальної середньої освіти, його мету та завдання; -висловлює свою думку про необхідність вивчення народознавства; -застосовує знання, набуті в 1 класі. 	<p>Народознавство – наука про народ, його культуру, побут, його звичаї, традиції, національний характер, родовід. Повторення вивченого у 1 класі. Вірші та пісні про Україну.</p>	<p>Складання розповіді про важливість народознавства. Декламування віршів про Україну.</p>
Україна - незалежна держава.			
3	<p>Учень / учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> -застосовує набуті в 1 класі знання при розповіді про Україну як незалежну державу; державну символіку України (Герб, Прапор, Гімн); -пояснює, що символізують кольори державного України; -розповідає про Герб України – тризуб; виконує Гімн України; -пригадує та називає державні свята України (День Незалежності, День Конституції); -розповідає про свій рідний край або 	<p>Державні символи України (Герб, Прапор, Гімн). Київ – головне місто моєї держави. Легенди рідного краю. Вірші та пісні про Україну. Краса природи України. Її гори та ріки.</p>	<p>Актуалізація опорних знань: складання розповіді про Україну, її державні символи. Слухання та відтворення легенд рідного краю. Декламування віршів про Україну. Робота з картою України.</p>

	<p>місцевість, у якій проживає; <i>-переказує зміст</i> легенд рідного краю; <i>-аргументує</i>, у чому краса і велич природи України; <i>-називає</i> українські гори, річки; <i>-розуміє</i> вплив природи на почуття, настрої, стан здоров'я людини.</p>		
Я- українець, і цим пишаюсь!			
4	<p>Учень / учениця: <i>-розповідає про себе</i>, називає своє прізвище, ім. `я; <i>-виявляє інтерес до</i> походження найбільш поширених українських імен і прізвищ; <i>-знає</i> історію походження свого прізвища; <i>-має уявлення</i> про мову як найдорожчий скарб українського народу; <i>-усвідомлює</i> значення рідної мови у своєму житті; <i>-знає і вміє користуватись</i> формулами українського мовленнєвого етикету;</p>	<p>Моя національність. Історія мого прізвища. Мова – найдорожчий скарб українського народу. Рідна мова. Значення рідної мови в моєму житті. Український мовленнєвий етикет.</p>	<p>Співпраця з батьками: дослідження історії свого прізвища. Проектна робота: цікаві слова в українській мові. Участь у «Святі ввічливості»</p>
Культура України			
5	<p>Учень / учениця: <i>-розуміє</i> значення поняття «символ», «оберіг»; <i>-називає</i> українські народні символи та обереги; <i>-знає і пояснює</i>, що символізує сорочка,</p>	<p>Українські народні символи. Обереги мого народу. Сорочка. Рушник. Хліб. Вінок. Харчування моєї родини. Українська</p>	<p>Проектна робота: складання розповіді про один з оберегів (за бажанням учня). Пошукова робота: виставка «Вишиванка моєї родини»</p>

	<p>рушник, хліб, вінок; <i>-використовує набуті знання і називає</i> українські народні страви; <i>-розрізняє</i> страви святкові й буденні; <i>-ділиться інформацією</i> про харчування своєї родини; <i>-має уявлення</i> про український національний одяг; <i>-розповідає</i> про українську вишиванку; одяг своєї родини; <i>-розрізняє</i> дитячі ігри й танці; <i>-грає</i> в ігри, <i>дотримується</i> правил гри; <i>-складає розповідь</i> про свої улюблені пісні, вірші, ігри, танці;</p>	<p>вишиванка. Одяг моєї родини. Народні дитячі ігри, танці. Мої улюблені пісні, вірші, ігри, танці.</p>	<p>Розучування народних ігор.</p>
Народна іграшка.			
2	<p>Учень / учениця: <i>-розповідає про</i> українські народні іграшки: ляльки-мотанки, сирні коники, дерев'яні забавки; <i>-розрізняє</i> старовинні та сучасні іграшки; <i>-ділиться інформацією</i> про свої улюблені іграшки.</p>	<p>Українська народна іграшка. Сирні коники. Дерев'яні забавки. Старовинні та сучасні іграшки. Мої улюблені іграшки.</p>	<p>Практичне виконання народних іграшок. Складання розповіді про улюблену іграшку.</p>
Ой, заграйте, музиченьки.			
2	<p>Учень / учениця: <i>-називає</i> українські народні музичні інструменти; <i>-розрізняє</i> українські народні музичні інструменти такі, як</p>	<p>Українські народні інструменти. Троїсті музики.</p>	<p>Перегляд навчального відео. Знайомство з народними музичними інструментами. Слухання легенди</p>

	сопілка, трембіта, цимбали, бандура; <i>-розуміє і доречно вживає</i> у мовлення поняття «троїсті музики» <i>-передає зміст</i> легенди про троїстий музик.		про троїстих музик.
Рідна домівка.			
2	Учень / учениця: <i>-має уявлення</i> про традиційне житло українців; <i>-називає</i> хатні речі; <i>розповідає</i> про свою оселю; родинні традиції в домі. <i>-доречно вживає</i> у мовленні слова «оселя», «чистота»,	Українська хата. Інтер'єр, будова традиційного житла українців.	Перегляд навчального відео. Створення фотоколажу «Моя оселя» Складання розповіді про свою оселю.
Народний календар Зима в Україні.			
5	Учень / учениця: <i>-називає</i> основні народні зимові свята в Україні та пов'язані з ними звичаї, традиції та обряди; <i>-розуміє</i> значення різдвяної зірки, головних персонажів вертепу; <i>-пригадує та відтворює</i> українські народні колядки, щедрівки, веснянки, народні прикмети, загадки, прислів'я та приказки про природу; <i>-ділиться інформацією</i> <i>про те, які</i> святкові атрибути потрібно використовувати на різні	Народний календар зими. Добрий вечір, пане господарю. Вивчення обряду «водіння кози» (відповідно до віку дітей) Святкові атрибути: маски, зірки, дзвіночки. День Святого Миколая	Перегляд навчального відео про обряд «Водіння кози» Виготовлення святкових атрибутів: масок, зірки, дзвіночків. Вивчення народних пісень, віршів, прикмет про зиму; Відновлення знань про зимові народні свята. Слухання легенди про Святого Миколая.

	<p>зимові свята; <i>-має уявлення про час і мету проведення обряду «водіння кози»;</i> <i>-уміє виготовляти маски, зірки, дзвіночки.</i> <i>-передає зміст легенди про Святого Миколая.</i></p>		
Весна в Україні.			
5	<p>Учень / учениця: <i>-пригадує та відтворює</i> веснянки та гаївки; <i>-передає зміст деяких міфів про прихід весни; -</i> знає та дотримується правил поведіння в природі; <i>-уміє водити хороводи, грати у традиційні народні весняні ігри;</i> <i>-виготовляє маски птахів та солом'яні опудала;</i> <i>-працює з дитячою та довідниковою літературою щодо підбору матеріалу про традиції зустрічі весни.</i> <i>-доречно вживає у мовленні слова:</i> «стрітіння», «Леля», «вуличні забави», «опудало», «веснянки», «гаївки»</p>	<p>Народний календар весни. Зустріч весни в Україні. Весняні забавки. Веснянки. Заклички . Стрітіння. Великдень. Народні міфи, легенди про прихід весни. Шанування матері/бабусі в Україні.</p>	<p>Виготовлення маски птахів, солом'яні опудала; Екскурсія у весняну природу. Слухання міфів про прихід весни. Пошукова робота: знаходження інформації про зустріч весни в Україні.</p>
Літо – літечко			
4	<p>Учень / учениця: <i>-називає традиційні народні літні свята;</i> <i>-вміє водити хороводи</i> <i>-має уявлення про історію виникнення садів в Україні, назви</i></p>	<p>Традиційні народні літні свята, ігри, хороводи, пісні, вірші. Історію виникнення садів в Україні. Найпоширеніші</p>	<p>Проектна робота: виготовлення леп бука «Літо і свята». Розучування літніх ігор, хороводів. Екскурсія у садок. Робота з</p>

	найпоширеніших дерев та кущів; -розповідає про лікувальні властивості рослин, їх естетичну цінність; правильно поводитись у природі; -доречно вживає у мовлення слова:«сад», «лікувальні властивості»	дерева, кущі, їх використання, лікувальні властивості. Народні прикмети. Передбачення погоди за рослинами, тваринним світом.	додатковими джерелами інформації: пошук відомостей про лікувальні рослини. Пошукова робота: народні прикмети.
Повторення та узагальнення			
2	Учень / учениця: <i>має уявлення</i> про себе, свою родину як маленьку частину великої України; <i>розповідає</i> про Україну як незалежну державу; <i>має уявлення</i> про багатство мови, культури українців, природного довкілля; <i>розуміє</i> зв'язки між усіма поколіннями українців через спільність території, мови, народної культури, традицій, звичаїв і моральних цінностей.		Проведення конкурсів, вікторин, уроків – подорожей тощо

**Орієнтовний перелік очікуваних результатів
навчально-пізнавальної діяльності учнів 1–2 класів**

Предметні компетентності

Учень / учениця:

- знає* назву своєї національності, держави;
- усвідомлює* свою приналежність до певної нації, держави, народу;
- з повагою ставиться* до української мови;
- усвідомлює* значення рідної мови у своєму житті;
- знає* родичів, *розуміє* родинні зв'язки;

знає свої основні права та обов'язки в родині, *дотримується* їх;
має уявлення про Україну як незалежну державу;
знає державні символи України, національні свята;
має уявлення про українську культуру, її багатство й різноманітність;
знає основні народні свята в Україні та пов'язані з ними звичаї, традиції та обряди;
знає про світоглядні уявлення та вірування українців;
розуміє зв'язки між усіма поколіннями українців через спільність території, мови, народної культури, традицій, звичаїв і моральних цінностей.

Ключові компетентності

Учень / учениця:

вчиться впродовж життя;
виявляє риси / ознаки національно свідомої, громадянської, патріотичної особистості, здатної взаємодіяти з іншими людьми;
виявляє патріотичні, громадянські почуття, національну самосвідомість майбутнього громадянина України;
прагне до самопізнання, пізнання свого роду, українського народу, історії України;
усвідомлює своє місце в сучасних соціокультурному й етнічному середовищах;
демонструє навички самостійної роботи з інформацією, досвіду міжособистісного спілкування, творчої діяльності;
демонструє навички логічного мислення, спостережливості, уяви, творчих здібностей;
виражає власне ставлення до пізнаного;
демонструє такі риси, як патріотизм, людяність, гостинність, працьовитість, ввічливість, доброта, чесність, порядність, скромність, любов і дбайливе ставлення до природи тощо.

Авторський колектив програми:

Наталя Богданець-Білоskalенко (керівник проєкту) – доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу навчання мов національних меншин та зарубіжної літератури Інституту педагогіки НАПН України;

Наталя Михайлина – учитель початкових класів Нехворощанського ліцею Нехворощанської ОТГ Полтавської області;

Тетяна Хорошковська-Носач – науковий співробітник відділу навчання мов національних меншин та зарубіжної літератури Інституту педагогіки НАПН України.

ЛІТЕРАТУРА ДО КУРСУ

Вступ

1. Герасимчук К. Цікаве українознавство. Київ, 1995.
2. Гомотюк О.Є. Здобутки українознавства : історичні уроки. *Українознавство*. 2010. № 4. С. 44–49.
3. Гомотюк О.Є. Злет і трагедія українознавства на зламі епох (90-ті рр. XIX ст. – перша третина XX ст.). Тернопіль : Економічна думка, 2007.
4. Енциклопедія українознавства (загальна частина). У 3-х томах (репринтне відтворення видання 1949 року). Київ, 1994.
5. Енциклопедія українознавства. Т. 1–11. Львів : НТШ, 1993–2000.
6. Єфремов С. Українознавство. Київ, 1920.
7. Історія української школи і педагогіки. Хрестоматія / Упор. О. Любар. За заг. ред. В.Г. Кременя. Київ : Знання, 2003.
8. Калакура Я.С. Історичні засади українознавства. Київ, НДІУ, 2007.
9. Калакура Я.С. Формування українського патріотизму : історичне та історіографічне підґрунтя. *Українознавство*. 2008. № 2. С. 222–226.
10. Ковальчук О. Українське народознавство. Надстирія, 1992.
11. Кононенко П. Концепція навчальної дисципліни «Українознавство». *Українознавство : Концепції, програми, документи*. Київ, 1995.
12. Кононенко П. Українознавство як філософія навчання і виховання. Філософія освіти в сучасній Україні. Київ, 1997.
13. Кононенко П., Кононенко Т. Україна у нас одна. Київ : Українське агентство інформації та друку «Рада», 2012.
14. Кононенко П., Токар Л. та ін. Історія українознавства : навчальний посібник. Київ : Академія, 2011.
15. Кононенко П., Усатенко Т. Стандарт навчального інтегративного курсу «Українознавство» для І–Х (XI) кл. *Українознавство в системі освіти міста Києва* / За заг. редакцією П. Кононенка, Б. Жебровського. Київ, 1998.
16. Кононенко П.П. «Свою Україну любіть...» Київ : Твім інтер, 1996.
17. Кононенко П.П. Концепція національної системи освіти. *Українознавство*. 2008. № 2. С. 131–132.
18. Кононенко П.П. Українознавство – наука любові, етики, життєтворчості : Збірник наукових праць. Львів : Сполом, 2006.
19. Кононенко П.П. Українознавство у світовому гуманітарному просторі. Роль вітчизняних і зарубіжних навчальних закладів у розвитку українознавства. *Українознавство*. 2010. № 4. С. 31–37.
20. Кононенко П.П. Українознавство : підручник. Київ : Міленіум, 2006.
21. Кононенко П.П. Українська національна ідея : Проблема методології. Київ : НДІУ, 2008.
22. Кононенко П.П., Кононенко Т.П. Концепційні основи програми національно-державницького виховання. Київ : НДІУ, 2007.
23. Кононенко П.П., Кононенко Т.П. Українознавство ХХІ століття : проблеми методології і шляхи їх розв'язання. Київ, 2008.

24. Кононенко П.П., Токар Л.К., Калакура Я.І. Науковий інструментарій українознавця. *Українознавство*. 2007–2008.
25. Крисаченко В.С. Українознавство. Хрестоматія-посібник : У 2 кн. Київ : Либідь, 1996–1997.
26. Лозко Г.С. Українське народознавство. Київ : Вид-во «АртЕк», 2004.
27. Павлюк С., Горинь Г. Українське народознавство. Львів, 1994.
28. Присяжна Т.М. Методичні рекомендації щодо викладання курсу «Українознавство» для 1–4 класів загальноосвітніх навчальних закладів. Київ : НДІУ. 2008.
29. Руденко Ю. Український національний характер: сутність, витоки і шляхи формування в учнів і студентів. Біла Церква, 2019. 312 с.
30. Русова С. Дидактика. *Історія української школи і педагогіки*. Київ, 2003. С. 381–392.
31. Сніжко В. Українознавство : природна психо-філософська концепція. Київ : ННДІУ, 2010.
32. Токар Л.К. Українознавство і реформування змісту освіти в Україні. *Українознавство*. 2010. № 4. С. 57–62.
33. Україна – Етнос. Науковий термінологічно-понятійний словник-довідник з етнологічних та дотичних до них проблем українознавства / Авт. : Фігурний Ю.С. (керівник авт. кол.), Чирков О.А. (координатор), Баран В.Д.; Баран Я.В., Данилюк-Кульчицька О.П., Лебедева О.В., Мартинова В.А., Терпиловський Р.В., Шостак М.В., Ятченко В.Ф. Київ, 2006.
34. Українознавство ХХІ ст. : виміри розвитку / Головний редактор П.П. Кононенко; редактори-упорядники : Т.П. Кононенко, Н.М. Істоміна, Т.Л. Ренке. Київ : ННДІУ, 2009.
35. Українська земля і люди. Український етнос у світовому часопросторі : Колективна монографія / за ред. П.П. Кононенка. Київ : ННДІУВІ, 2011.
36. Українці у світовій цивілізації та культурі : Колективна українознавча монографія. Київ : НДІУ, 2008.

Я – дитина України

1. Баран В.Д. Походження українського народу. Київ, 2002.
2. Баран В.Д., Козак Д.М., Терпиловський О.М. Походження слов'ян. Київ, 1991.
3. Вихованець І.Р. Таїна слова. Київ, 1990.
4. Вовк Ф. Антропологічні особливості українського народу. Київ, 1994.
5. Галинський І. Твоє ім'я – твій друг. Київ, 1991.
6. Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть? Київ : Т-во «Знання», 1991.
7. Грушевський М.С. Історія України-Руси : В 11 т., 12 кн. Київ : Наук. думка, 1991.
8. Давня історія України : У 2-х кн. Кн. 1–2. Київ, 1994–1995.
9. Єрмоленко С.Я. Мова і українознавчий світогляд : Монографія. Київ : НДІУ, 2007.

10. Єрмоленко С.Я. Мовно-естетичні знаки української культури. Київ : Інститут української мови НАН України, 2009.
11. Іванишин В., Радевич-Винницький Я. Мова і нація. Дрогобич : Відродження, 1994.
12. Історія української мови. Хрестоматія / Упор. С.Я. Єрмоленко, А.К. Мойсієнко. Київ, 1996.
13. Коваль А.П. Слово про слова. К., 1986.
14. Коломієць М.П. Словник української мови в малюнках. Київ : Освіта, 1995.
15. Кононенко П.П., Кононенко Т.П. Феномен української мови. Київ : Наша культура і наука, 1999.
16. Масенко Л. Українські імена і прізвища. Київ, 1989.
17. Масенко Л.Т. Мова і політика. Київ, 2004.
18. Матвієнко А. Рідне слово. Київ, 1994.
19. Медведєв Ф.П. Українська фразеологія : чому ми так говоримо. Київ, 1982.
20. Мова державна – мова офіційна. Київ, 1995.
21. Мово рідна, слово рідне... Вірші, поеми, статті / Упор. І. Бойко. Київ, 1989.
22. Огієнко І. Історія української літературної мови. Київ, 1995.
23. Панько Т., Білоус М. Слово в духовному житті нації. Київ, 1995.
24. Петров В. Походження українського народу. Київ, 1992.
25. Півторак Г. Українці : звідки ми і наша мова? Київ, 1993.
26. Піддубний С. Філософія українського слова. Київ, 2005.
27. Потєбня А.К. Мысль и язык. Киев, 1993.
28. Тищенко К. Мовні контакти : свідки формування українців. Київ, 2006.
29. У барвистому віночку. Хрестоматія. Упорядник Н. Богданець-Білоskalенко. Київ : Видавничий дім «Слово», 2012. 718 с.
30. Український садочок : Читанка : У 3 кн. / Упоряд. : Д. Чередниченко, Г. Кирпа. Кн. 1 : Осінь – зима. Київ : Смолоскип, 1997.
31. Чак Є. Таємниці слова. Київ, 1991.
32. Шевельов Юрій. Українська літературна мова в першій половині двадцятого століття. Мюнхен. *Сучасність*. 1987.
33. Шляхова В.В. Українознавчі засади мовної освіти : Монографія. Черкаси, 2010.
34. Ющук І. Мова наша українська : статті, виступи, роздуми. Київ, 2003.

Моя родина – маленька Україна

1. Борисенко В.К. Весільні обряди та звичаї на Україні. Київ, 1988.
2. Борисенко В.К. Обряди перших років життя людини. *Народна культура українців : життєвий цикл людини* : Колективна монографія. Т. 1. Київ, 2008. С. 82–96.

3. Борисенко В.К. Рослинна символіка у весільному обряді українців : традиції і сьогодення. *Етнічна історія народів Європи*. Київ, 2008, Вип. 26. С. 5–11.
4. Борисенко В.К. Українське весілля. Традиції і сучасність. Київ : Стилос, 2010.
5. Ворончук І.О. Родоводи волинської шляхти XVI – першої половини XVII ст. : реконструкція родинних структур (методологія, методика, джерела). Київ, 2009.
6. Жива скарбниця : посібник з народознавства. Автор-упорядн. Трубіцина В.Д. / За заг. ред. проф. А.П. Загнітка. Донецьк : Центр підготовки абітурієнтів, 2002.
7. Здоровега Н.І. Нариси народної весільної обрядовості на Україні. Київ, 1974.
8. Кононенко П., Кононенко Т. Освіта XXI століття. Філософія родинності. Київ : АртЕк, 2001.
9. Наулко В.І., Артюх Л.Ф., Горленко В.Ф. та ін. Культура і побут населення України : навч. посібник. Київ : Либідь, 1993.
10. Пономарьов А.П., Артюх Л.Ф., Косміна Т.В. Українська минувшина : ілюстративний етнографічний довідник. Київ : Либідь, 1993.
11. Родина для всіх поколінь : збірник сценаріїв сімейних свят / Відповідальна за випуск наук. консультант УДЦССМ З.Г. Зайцева. Київ : УДЦССМ, 1999.
12. Семиліт М.В. Культурно-історичні та психологічні умови формування особистості в українській родині. *Актуальні проблеми психології: Етнічна психологія. Історія психології. Психолінгвістика* / За заг. ред. С.Д. Максименка, М.-Л.А. Чепи. Київ : Міленіум, 2006. Т. IX. Частина 1.
13. Стельмахович М. Українська родинна педагогіка. Київ, 1996.
14. Супруненко В.П. Народини : Витоки нації; символи, вірування, звичаї та побут українців. Запоріжжя, 1993.
15. У барвистому віночку. Хрестоматія. Упорядник Н. Богданець-Білоskalенко. Київ : Видавничий дім «Слово», 2012. 718 с.
16. Цимбалістий Б. Родина : душа народу. *Українська душа*. Київ, 1992.
17. Черепанова С.О. Філософія родознавства : Навч. посіб. / Передм. Проф. В.Г. Скотного. Київ : Знання, 2008.

Моя країна – Україна

1. Антонович В. Про давні козацькі часи на Україні. Київ, 1991.
2. Баран В.Д. Велике розселення слов'ян і початки утворення слов'янських народів. *Україна – Етнос : Збірник наукових праць з етнологічних та дотичних до них проблем українознавства*. Київ, 2006. С. 77–80.
3. Баран В.Д. Витоки Києва. *Українознавство*. 2008. № 3. С. 144–148.
4. Баран В.Д., Баран Я.В. У пошуках джерел українського народу. Вибрані наукові праці / Упор. Ю. Фігурний. Передмова і вступна стаття Ю. Фігурного. Київ, ННДІУ. 2011.
5. Брайчевський М. Конспект історії України. Київ, 1992.

6. Брайчевський М. Літопис Аскольда. Київ : Український центр духовної культури, 2001.
7. Величко С.В. Літопис. /Пер. з книжної укр. мови, вст. ст. В.О. Шевчука. Київ : Дніпро, 1991.
8. Верстюк В.Ф., Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Київ, 1995.
9. Географічний атлас України. Київ : Картографія, 2000.
10. Геродот із Галікарнасу. Скіфія. Найдавніший опис України V століття перед Христом. Київ : Фірма «Довіра», 1992.
11. Герої України в казках та легендах : для молодшого та середнього шкільного віку / Редактор-укладач О.А. Волосевич. Львів : Аверс, 2006.
12. Гетьмани України : історичні портрети. Київ, 1990.
13. Грушевський М. Ілюстрована історія України. Київ, Львів, 1913. Репринт. Київ, 1990.
14. Грушевський М.С. Історія України-Руси : В 11 т., 12 кн. Київ : Наук. думка, 1991.
15. Гуржій О. Українська козацька держава в другій половині XVII ст. Київ, 1992.
16. Давня історія України : У 2-х кн. Кн. 1–2. Київ, 1994–1995.
17. Жива скарбниця : посібник з народознавства. Автор-упорядн. Трубіцина В.Д. / За заг. ред. проф. А.П. Загнітка. Донецьк : Центр підготовки абітурієнтів, 2002.
18. Знойко О.П. Міфи Київської землі і події старовини. Київ, 1989.
19. Іванченко Р. Київська Русь : початки української держави. Київ, 1995.
20. Історія України в казках та легендах. Історія України в іменах та подіях : для молодшого та середнього шкільного віку. Львів : Аверс, 2001.
21. Кагарлицький М.Ф. Наодинці з совістю : образи діячів української культури. Київ, 1988.
22. Карпенко О.П. Назви річок Нижньої Правобережної Наддніпрянщини. Київ, 1989.
23. Коваль А.П. Знайомі незнайомці : Походження назв поселень України. Київ, 2001.
24. Кондратюк В. Державність України (1917–1920). Львів, 1992.
25. Кононенко П.П., Сніжко В.В., Кононенко М.П. Україна : природа, людина, екологія : Методичний посібник. Київ : Міленіум, 2005.
26. Конституція України. Київ, 1996.
27. Крисаченко В.С. Екологічна культура : Теорія і практика : навч. посібник. Київ : «МП Леся», 2009.
28. Крисаченко В.С., Мостяєв О.І. Україна : природа і люди. Київ : НІСД, 2002.
29. Липинський В. Україна на переломі 1657–1659 (Замітки до історії українського державного будівництва в XVII-ім столітті). Київ : Відень, 1920.
30. Літопис руський / Пер. з давньорус. Л.Є Махновця. Київ, 1989.
31. Лотоцький А. Княжна слава. Львів, 1991.

32. Людина і довкілля. Антологія : У 2 кн. / Упоряд. В.С. Крисаченко. Київ : Заповіт, 1995.
33. Мала енциклопедія етнодержавознавства / Упоряд. Ю.І. Романенко. Київ : Довіра, Генеза, 1996.
34. Мандруємо в дивосвіт! Географічний атлас для наймолодших. Київ : Картографія, 2000.
35. Масляк П.О., Шищенко П.Г. Географія України : Підруч. для серед. шк. Київ : Пед. преса, 2002.
36. Митці України : енциклопедичний довідник. Київ, 1992.
37. Ніколаєва В.І. Історія і побут населення України. Київ, 1993.
38. Обличчя України : імена, портрети, долі / Автор-упорядник: В.В. Болгов : довідник. Київ : ТОВ «Український видавничий консорціум», 2011.
39. Олесь Олександр. Княжа Україна : Минуле України в піснях : Поема. Київ : Веселка, 1991.
40. Паїк В. Корінь безсмертної України і українського народу. Львів, 1995.
41. Плачинда С. П. Лебедія (Як і коли виникла Україна). Київ : Велес, 2008.
42. Природа і етнос / Відп. ред. В.С. Крисаченко. Київ, 1994.
43. Сергійчук В.І. Національна символіка України. Київ : Веселка, 1992.
44. Субтельний О. Україна : історія / Пер. з англ. Ю.І. Шевчука. Київ : Либідь, 1991.
45. Україна на карті світу / Упорядник Алла Ковтун. Київ : Видавництво «Успіх і кар'єра», 2007.
46. Україна : Дитяча енциклопедія. Харків : Фоліо, 2006.
47. Україна, українці, українознавство у ХХ ст. в джерелах і документах : Збірник наук.праць у 2-х частинах. Київ : Наша культура і наука, 1999. Ч. 2.
48. Українки в історії. Нові сторінки / За ред. Борисенко В.К. Київ : Либідь, 2010.
49. Українська природа : Методичний посібник для учнів та вчителів початкових класів, батьків / За заг. ред. Кононенка П.П.; Сніжко В.В., Кухарчук С.В., Кононенко М.П., Кононенко П.П. Київ : Міленіум, 2004.
50. Українське державотворення. Київ, 1997.
51. Український геополітичний словник / за заг. ред. О.С. Власюка, П.П. Кононенка. Київ : «МП Леся», 2010.
52. Український садочок : Читанка : У 3 кн. / Упоряд. : Д. Чередниченко, Г. Кирпа. Кн. 1 : Осінь – зима. Київ : Смолоскип, 1997.
53. Українські мовознавці та письменники-мовотворці : Довідник / За ред. С.Я. Єрмоленко. Київ, 2008.
54. Фігурний Ю.С. Український гетьман Пилип Орлик. Київ : НДІУ, 2008.
55. Фігурний Ю.С., Ярошинський О.Б. Світочі українознавства. Київ, 2008.
56. Цимбалюк В.І., Пасічник Ю.І. Колиска українського народу. Київ, 2000.

57. Шевчук В. Козацька Держава. Етюди до історії українського державотворення. Київ, 1995.

58. Яворницький Д.І. Історія запорізьких козаків. У 3-х т. Т. 1–3. Київ, 1990–1991.

Культура і побут народу України

1. Артюх Л.Ф. Українська народна кулінарія : Іст.-етногр. дослідження. Київ, 1977.

2. Благослови, мати! : Колискові пісні, забавлянки, веснянки, заклички та примовки, колядки та щедрівки, скоромовки, лічилки, загадки, коломийки : для дошк. та мол. шк. віку / Упоряд. І.Т. Бойко; передм. Я.П. Гояна. Київ : Веселка, 2001.

3. Борисенко В.К. Рослинна символіка у весільному обряді українців : традиції і сьогодення. *Етнічна історія народів Європи*. Київ, 2008, Вип. 26. С. 5–11.

4. Данилюк А. Українська хата. Київ, 1991.

5. Дитячий фольклор / Упоряд. і передм. Г.В. Довженок. Київ : Дніпро, 1986.

6. Довженок Г. Літала сорока по зеленім гаю : дитячі та молодіжні українські ігри. Київ, 1990.

7. Дорогами щастя-долі : Міфи та легенди України / Упорядник Алла Ковтун. Київ : Видавництво «Успіх і кар'єра», 2007.

8. Жайворонюк В. Знаки української етнокультури : Словник-довідник. Київ, 2006.

9. Жива скарбниця : посібник з народознавства. Автор-упорядн. Трубіцина В.Д. / За заг. ред. проф. А.П. Загнітка. Донецьк : Центр підготовки абітурієнтів, 2002.

10. Історія української культури / За загал. ред. І. Крип'якевича. 4-те вид., стереотип. Київ : Либідь, 2002. 656 с.

11. Історія української культури / Під ред. І. Крип'якевича. Київ, 1995.

12. Калинова символіка : антологія української народної творчості. Київ, 1989.

13. Коротя-Ковальська В.П. Світова слава української пісні та музики. *Українознавство*. 2009. № 1.

14. Коротя-Ковальська В.П. Українознавчий погляд на хорове мистецтво України (2 розділ). *Українознавство*. 2010. № 4, 2011. № 1.

15. Коротя-Ковальська В.П. Українська народна пісня у творчості видатних письменників України ХІХ–ХХ ст. Київ, 2010.

16. Коротя-Ковальська В.П. Українська народно-пісенна творчість в українознавстві. Київ : НДІУ, 2008.

17. Матейко К.І. Український народний одяг. Київ, 1977.

18. Мойсеїв І.К. Храм української культури : посібник-дослідження. Київ, 1993. С. 21–23.

19. Наулко В.І., Артюх Л.Ф., Горленко В.Ф. та ін. Культура і побут населення України : навч. посібник. Київ : Либідь, 1993.

20. Ніколаєва В.І. Історія і побут населення України. Київ, 1993.
21. Огієнко І. Українська культура : коротка історія культурного життя українського народу. Київ, 1991.
22. Олійник О. Україно! Чи ти в лузі калина : українські народні свята, символи, звичаї. Київ, 2000.
23. Під небом України : навч.-метод. посібник / Упорядник Н. Кириєнко. Чернівці : Видавничий дім «Букрек», 2007.
24. Пономарьов А.П., Артюх Л.Ф., Косміна Т.В. Українська минувшина : ілюстративний етнографічний довідник. Київ : Либідь, 1993.
25. Попович М.В. Нарис історії культури України. Київ : АртЕк, 1998.
26. Самойлович В.П. Українське народне житло. Київ, 1972.
27. Семчишин М. Тисяча років української культури. 2-ге вид. Київ : «Друга рука», МП «Фенікс», 1993.
28. Скуратівський В.Т. Покуть. Київ, 1992.
29. Снежко Є. Традиційне та сучасне харчування українців. *Українознавство*. 2003. Ч. 4(9). С. 367–370.
30. Українська культура : Історія та сучасність : навч. посібник. Львів, 1994.
31. У барвистому віночку. Хрестоматія. Упорядник Н. Богданець-Білокаленко. Київ : Видавничий дім «Слово», 2012. 718 с.
32. Український садочок : Читанка : У 3 кн. / Упоряд. : Д. Чередниченко, Г. Кирпа. Кн. 1 : Осінь – зима. Київ : Смолоскип, 1997.
33. Феномен української культури : філософські засади осмислення. Київ, 1996.

Традиції та звичаї українського народу. Народний календар

1. Антонович В. Про давні козацькі часи на Україні. Київ, 1991.
2. Благослови, мати! : Колискові пісні, забавлянки, веснянки, заклички та примовки, колядки та щедрівки, скоромовки, лічилки, загадки, коломийки : для дошк. та мол. шк. віку / Упоряд. І.Т. Бойко; передм. Я.П. Гояна. Київ : Веселка, 2001.
3. Бог предвічний народився. Колядки та щедрівки. Київ : Веселка, 2002.
4. Боньковська С.М. Ковальство на Україні. Київ, 1991.
5. Булашев Г.О. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях : Космогонічні українські народні погляди та вірування. Київ : Фірма «Довіра», 1993.
6. Булашев Г. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях. Київ, 1992.
7. Бурім В. Від осені до літа радіють діти. Київ : Шкільний світ, 2009.
8. Велесова книга : Легенди. Міти. Думи. / Упорядкування Б.І. Яценка. Київ : Індоевропа, 1995.
9. Войнович В. Міфи та легенди давньої України. Тернопіль, Навчальна книга – Богдан, 2007.
10. Воропай О. Звичаї нашого народу : етнографічний нарис. Київ : АВПТ «Оберіг», 1993.

11. Воропай О. Звичаї нашого народу : етногр. нарис : У 2-х т. Київ, 1991.
12. Глушко М.С. Колядки і щедрівки. Київ : Музична Україна, 1991.
13. Горинь Г.Й. Шкіряні промисли західних областей України. Київ, 1986.
14. Горленко В.Ф., Бойко І.Д., Куницький О.С. Народна землеробська техніка українців. Київ, 1971.
15. Гуржій О. Українська козацька держава в другій половині XVII ст. Київ, 1992.
16. Дорогами щастя-долі : Міфи та легенди України / Упорядник Алла Ковтун. Київ : Видавництво «Успіх і кар'єра», 2007.
17. Жива скарбниця : посібник з народознавства. Автор-упорядн. Трубіцина В.Д. / За заг. ред. проф. А.П. Загнітка. Донецьк : Центр підготовки абітурієнтів, 2002.
18. Знойко О. Міфи Київської землі та події стародавні. Київ : Молодь, 1989.
19. Іларіон. Дохристиянські вірування українського народу : історико-релігійна хрестоматія. Київ, 1991.
20. Квасниця І. Традиції та звичаї українців (Родинна книга) : В 2 т. Київ : Гнозіс, 2007–2008.
21. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні. У 3 кн. Київ : Обереги, 1994.
22. Корнєв А.Ю. Святковий рік. Харків : Веста : Видавництво «Ранок», 2003. 144 с.
23. Курочкін О.В. Новорічні свята українців. Київ, 1978.
24. Левицький І. Світогляд українського народу. Київ : Обереги, 1992.
25. Макаренко О.П. Стежками минувщини. Дітям про звичаєву обрядовість. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2003. 157 с.
26. Мицик В.Ф. Свята сонячного циклу. Київ, 1991.
27. Наулко В.І., Артюх Л.Ф., Горленко В.Ф. та ін. Культура і побут населення України : навч. посібник. Київ : Либідь, 1993.
28. Нова радість стала : навч.-метод. посібник / Упорядник О. Беспала, В. Ярош. Чернівці : Видавничий дім «Букрек», 2007.
29. Олійник О. Україно! Чи ти в лузі калина : українські народні свята, символи, звичаї. Київ, 2000.
30. Під небом України : навч.-метод. посібник / Упорядник Н. Кириєнко. Чернівці : Видавничий дім «Букрек», 2007.
31. Плачинда С. Міфи і легенди Давньої України. Київ, 1997.
32. Плачинда С.П. Словник давньоукраїнської міфології. Івано-Франківськ : Друк ТОВ «Місто НВ», 2006.
33. Пономарьов А.П., Артюх Л.Ф., Косміна Т.В. Українська минувшина : ілюстративний етнографічний довідник. Київ : Либідь, 1993.
34. Скуратівський В. Місяцелік : Український народний календар. Київ : Мистецтво, 1993.
35. Скуратівський В. Свята українського народу. Київ, 1995.
36. Традиції та звичаї українців : В 2 т. (Родинна книга) / Авт.-упоряд. І. Квасниця. Київ : Гнозіс, 2007–2008.

37. Український садочок : Читанка : У 3 кн. / Упоряд. : Д. Чередниченко, Г. Кирпа. Кн. 1 : Осінь – зима. Київ : Смолоскип, 1997.
38. Український садочок : Читанка : У 3 кн. / Упоряд. : Д. Чередниченко, Г. Кирпа. Кн. 2 : Весна – літо. Київ : Смолоскип, 1998.
39. Українці : народні вірування, повір'я, демонологія. Київ, 1991.
40. Фігурний Ф.С. Історичні витоки українського лицарства : Нариси про зародження і розвиток козацької традиційної культури та національне військове мистецтво в українознавчому вимірі. Київ : Стилос, 2004.
41. Шевчук В. Козацька Держава. Етюди до історії українського державотворення. Київ, 1995.
42. Шкода М.Н. Традиції і свята українського народу. Донецьк, 2007. 384 с.
43. Шморгун Є. Забуті боги предків. Київ : Веселка, 1994.
44. Яворницький Д.І. Історія запорізьких козаків. У 3-х т. Т. 1–3. Київ, 1990–1991.

Підтримка: сайт програми «Народознавство»

https://sites.google.com/view/narodoznavstvo?fbclid=IwAR0L4WxaQZOo5BokQvZeumXdhPr1LaFr36IPHKV3Nn2_YMchcWwEKceJmsM

